

ר' ישראל נידברסקי

- "הנה, מצאתי אותו. את כבוד הרב נידברסקי." הוא נכנס כשבידו מריונטה בלי חוטים. "עבר כל כך הרבה זמן מאז שהכנתי אותו עד שכבר התגנב הספק ללב אם הוא בכלל קיים." החתול הופיע פתאום ונכנס איתו, וזינק על מיטתי. בתחילה התלקק מעט אך מיד התעייף והצטנף על הכרית שלי ונרדם. אלא שהאוזניים הרוטטות שלו שסבו על צירן כמו רדאר רגיש הסגירו אותו. הוא רק מעמיד פני ישן, ואולם אוזנו וליבו פקוחים כל הזמן. סבי התיישב עם הבובה על הכיסא לידי, ובכמה תנועות שהחווה באצבעותיו, כבאורח קסם, התעוררה הבובה לחיים. היא התיישבה על ירכיו, נועצת בי מבט בעיניים צרות, אולי מחייכות, תוך כדי שהיא מיטיבה את ישיבתה בחיקו. הוא חייך אליה באהבה, נותן זמן, לי ולבובת הרב נידברסקי, לבחון זה את זה במבט.

הוא היה גלוי ראש ובעל ראש צר המעוטר בשיער וזקן עץ פרוצים וקוצניים. בנוסף לכך הוא היה ערום. זאת אומרת לא ערום לגמרי. הוא עטה על גופו מעין לבוש סמלי, 'רשום בעץ'. גילוף המראה שיירי לבוש קרוע שחלקי גוף גרמי חשוף מבצבצים ממנו. פיה של הבובה היה מעוקם קלות ופתוח מעט, בחיוך שחשף פה עם מעט מדי שיניים. הפה חייך והשיניים חייכו, והעיניים היו צרות בחיוך, ונדמה שהחיוך רחב וגדול על מידת הפנים הצרות האלה. הבובה נשאה מעלה את זרועותיה ופרשה אותן לצדדים והרימה ראשה לעברי.

"חיבוק, זה מה שהייתי חפץ בו עכשיו. חיבוק מבנה של ארץ הקודש, נכדו של ר' שמואל שליט"א ידידי האהוב." אמר הרב נידברסקי בקול בס צרוד שהפיק סבי ממעמקי גרונו.

"אלא מאי..." הוא אמר ושמט את זרועותיו. – "הריח! ידעתי גם ידעתי שהריח, ריח הגוף היהודי, ריח האמת הערומה כמות שהיא, קשה לעמוד בו. אם כן, נסתפק בלחיצת יד." והוא הושיט את ידו לעברי. צחקתי ולחצתי את היד הקטנה. אחר כך חיבקתי את הבובה ואת סבי בחיבוק אחד, ונשקתי לשניהם, בזה אחר זה, על מצחם. "יפה." המשיך הבס הצרוד. – "יפה כוח הבן מכוח האב." הוא אמר וטמן את ידיו בחיקו.

"רבי ישראל נידברסקי הוא מהדמויות הכי משמעותיות שהכנתי בארץ, לפחות עבורי." אמר סבי וחיוכו דמה במקצת לחיוכה של הבובה. "למדתי ממנו לא מעט. שנים עברו מאז שעשיתי אותו. כמה וכמה שנים לפני שאתה נולדת."

תוך כדי דיבורו, בובת הרב הרימה אליו מבט ממושך, ואחר כך הורידה אותו חזרה ונעצה אותו בקיר החדר, תוך כדי שהיא מלטפת בידה הימנית את ירכו של סבי שעליו הייתה יושבת.

כן, היה לו את היכולת הקסומה הזו, כמו שאמרה סבתי, ליצור תחושה שהבובה שבידיו, יש לה חיים משל עצמה. הוא היה מרוכז בדיבור המהורהר שלו, המעלה זיכרונות מיימים רחוקים, ואיזשהו חלק אחר, התנתק ממנו והפעיל את הבובה, כאילו תודעה העומדת לעצמה. "כמה שיחות היו לנו. ולמען האמת יש לנו עד היום." סבי נתן לדבריו את הפאזזה הראויה ואז חזר לספר.

"הפעם הראשונה הייתה ליד קפה בלה, באיזה יום חמישי, אחרי ההצגה. הכל היה ארוז ואני יצאתי עם הארגז שלי החוצה. היה קצת אחרי חצות ובחוף ירד גשם כבד. אני זוכר שלא הרגשתי כל כך טוב. גם ההצגה לא עלתה כמו שצריך. לא באיכות שדרשתי מעצמי. הייתי מצונן וצרוד והמשפטים לא קלחו כראוי."

כל העת שדיבר, בובת הרב לא פסקה מללטף באיטיות מהורהרת את ירכו, מרימה אליו מדי פעם מבט קשוב ממושך, ולעיתים מהנהנת קלות, בהתאם לתוכן המשפטים שאמר.

- הלכתי לכיוון קולנוע מוגרבי, ולא יודע מה קרה פתאום, התקפלה לי הרגל, ומצאתי את עצמי שרוע על הארץ והארגז היה שפוף על כל המדרכה. חטפתי בכרך מכה הגונה וישבתי לשפשף אותה. עוד אני יושב על המדרכה בגשם, משפשף את הכרך ביד אחת ומנסה לאסוף את הדברים

לארגז ביד השניה, פתאום הוא מופיע בריצה מכיוון הים, בערך כמו שהוא נראה עכשיו (הוא ליטף בשמאלו את ראש הבובה), רק טיפה יותר לבוש. - "הם מרגישים בסדר? צריכים עזרה? בבקשה הנה יד מושטת. יקומו נא אם אפשר להם (הוא אמר בבס הצרוד)".

בהתחלה חשבתי שהוא מדבר אלי כן, ברבים, אלי ואל הבובות. בשיא הרצינות. זה היה מצחיק ועל אף הכאב התחלתי לצחוק.

- "הו! ברוך השם, הם מרגישים טוב יותר. טוב ויפה, אבל לשבת פה בגשם אי אפשר. עלולים חס ושלום להצטנן ולחלות. יואילו לקום ולבוא למקום מחסה."

כשהכרתי אותו עוד מעט, הבנתי שכך הוא מדבר עם כולם. גם כאלה שלא סוחבים איתם בובות בארגזים. הדיבור הזה, שכמותו ידעתי כשהייתי בצעירותי, בחור בישיבה. שם היו הרבנים והאברכים מקפידים לפנות זה אל זה בלשון רבים. כאות של כבוד. לומר לך – בטוחים אנו שאיש כמו כבודו, בוודאי לעולם אינו מהלך יחידי בעולם ובכל עת מלווה אותו פמליה נכבדה המחכה לו מעבר לפינה, מאחורי איזו קרן זווית. ואם לא, לפחות מתלווים אליו אותם שני מלאכים שציווה אלוהים ללוות כל יהודי ושומריו מן המזיקים.

קמנו וחזרנו לבלה. אלא מאחר שיצאתי אני משם, התרוקן הקפה, וליבוביץ' סגר, נעל והלך לו. לכן הלכנו למלון, שלא נחזור פה, לפני כבוד הרב על הכינוי שאתה וסבתא ז"ל נתתם לו. מה גם שהרב, כמדומני, מעולם לא נזקק לשירותים האלה שמספק המלון הזה, או אחרים כדוגמתו. אף שידוע שכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, שום כסף בעולם לא עשוי היה לשכנע אף אחת מהנערות להתקרב אליו, אם מפאת קדושתו, או מחמת הריח שהיה נודף ממנו כל העת. - "אם ייתן איש כל הונו באהבה בוז יבוזו לו." לחשה הבובה לחש צרוד, כשהיא מגרדת בימינה בזקן העץ הקוצני.

"במלון עזרו לי לחבוש את הרגל, ועיסם הכולבויניק שלהם, אמר שאני בשום אופן לא הולך ככה הביתה. הוא תיכף אומר לעזריה, פקיד הקבלה, שיסדר לי לישון אצלם, ואם יש בעיה, יש מיטה פנויה אצלו בחדר, רק אל תשכח להתקשר ולהודיע לאישה בבית. נשמה טובה ועליזה היה העיסם הזה זיכרונו לברכה. אבל אני לא יכולתי להישאר, בשום פנים ואופן. לא הייתי יכול להיות במאה אחוז בטוח ששרה תאמין שביליתי את הלילה במלון דווקא במיטה של עיסם. ישבתי וחשבתי איך לעשות את הדרך

הביתה, עם הארגז הכבד והברך המחורבנת שלי. עוד אני חושב, ומזווית העין אני רואה את עיסם בקבלה מתלחש בעצבנות עם עליזה ועם עזריה שמנופפים בזרועותיהם בהתרגשות גוברת והולכת. אחרי כן הוא הולך אלי ומסמן לי כבוהן על כבוד הרב שיושב בדממה בכיסא ליד הדלפק, שקוע בהרהורים ועיניו העצומות למחצה, תלויות באיזו תמונה חצי פורנוגרפית שעל הקיר. מסמן לי עיסם לסירוגין על הרב ועל אפו שלו. לומר לך בערך כך – מה לעשות באיש המבאיש הזה? אתה הבאת אותו, אז אנה טפל בזה! כל מה שנאמר קודם לגביך, לא כולל כמובן את הפח אשפה המהלך הזה. "במחילה." צחק סבי וטפח בכפו על ראש הבובה. הבובה הרכינה ראשה, מוחטת את אפה הגדול בגב כף ידה.

"בסדר-בסדר, סימנתי לעיסם ביד. הוא זקף את אצבעו ובוזמנית גם חיך חיוך עקום. לומר לך - "בחיית! הרי אני סומך עליך!" אבל לאמיתו של דבר, אני, משהו בי הרגיש קרוב לאיש הזה שרץ ככה לקראתי ברחוב, בגשם, ופיו מדבר באופן שמזכיר לי קולות מפעם. - "אכלת ארוחת ערב?" שאלתי. הוא חיך ונופף בידו לומר - "זה בסדר, אין צורך." אבל אני התעקשתי ותיארתי לפניו את החביתות של עליזה שיש בהם עולם ומלואו, גבינות צהובות ולבנות עתירות שומן, פרמזן, ומוצרלה, חצילים, קישואים וגמבה וטונה וכולי וכולי, לבד כמובן מכמה וכמה ביצים, לעולם אין מגלים כמה, וכל היקום הזה מושט בבאגט גדול וטרי, או לאפה חמה. בקיצור אדם יוצא ממנה שמח ושבע וטוב לבב. תוך כדי שאני מדבר, ראיתי בו כיצד הוא בולע את רוקו, לשונו מפלבלת בפיו ביושב, ובטנו משמיעה בעל כורחה קולות משונים. האמת שתוך כדי דיבורי גם פי התמלא ברוק. אז התחננתי לעליזה במלוא הקסם האישי שלי והמון חנופה שעל-אף השעה המאוחרת, תפתח את המטבח ותכין לשנינו מהפלא שלה. הרב אחז בכנף מעילי ואמר - "אבל אין לי לשלם." ואני אמרתי כמו איזה גביר - "מה אתה דואג?! - עלי." והוא לחש בקול נרגש - "רק בשכר עבודה שאקח בעבורכם את הארגז לביתכם."

הגשם מזמן פסק. הגשם בארץ לעולם אין הוא יורד יותר מדי, ומי שיש בו מעט ענווה ויודע שהעולם לא יתמוטט אם ימתין רגע, יכול לבלות פה את ימיו ושנותיו בשיבה טובה מבלי להירטב. אבל איפה תמצא יהודי עם ענווה שכזו?!

תוך כדי שאני במבקש מעליזה לרשום את ארוחת הערב על חשבון ההצגה של השבוע הבא, ועוד מוסיף לה נשיקה מצלצלת על הלחי, יצאנו החוצה אל הלילה והלכנו לים לאכול על החוף. בטרם יצאנו, עוד דחפה לי עליזה לכיס הז'קט בקבוק קטן של ערק בתודה על זה שאני מוציא משם את "הרב הריחני".

על החוף הזזנו את החסקה ליד הבוטקה של המציל וישבנו על החול היבש יחסית. הרב ביקש ממני להמתין לו רגע. 'כתר לי זעיר', כך הוא אמר. "אמר סבא וחיך אל זיכרונותיו. 'ממש במילים אלה – כתור לי זעיר. ואז הוא רץ לברז של המקלחות, הוציא איזה כוס מהכיס ונטל ידיים.

- "אתה דתי?" שאלתי אותו. עוד לא ידעתי במי מדובר. אפילו את שמו לא ידעתי. הוא הנהן בראש, לקח את הסנדוויץ' וברך עליו בכוונה.

- "אם אתה דתי למה אין לך כיפה על הראש?"

הוא בלע את הביס במהירות ואמר משהו כמו – "זה עניין סבוך, אולי אפילו מיגע למי שלא מצוי בו, אתם בטוחים שאתם מעוניינים להיכנס לזה?" ואז הוא נתן כזה מבט בסנדוויץ' שבידו שאמרתי: - "אם אתה לא ממחר לאיזשהו מקום אז יש לנו די זמן, אבל קודם כמובן נסיים לאכול." אחרי שטרף את האוכל, וגם קינח בלגימה הגונה מהערק, רק אז התחיל לדבר.

כבר מהמשפט הראשון נעשינו קרובים, כמעט קרובי משפחה. הוא דיבר לאט, כבורר כל מילה. - "אני ישראל נדברסקי, הייתי המשמש של האדמור מזולצ'וב. נותרתי לבדי, יתום מכל החצר שנטרפה בידי זדים."

לא ידעתי מה עלה בגורל הרבי מזולצ'וב, מעבר לחזיון שראיתי בלווייה של הבת, שהייתה האישה הראשונה שאהבתי בחיי, מימי לא פגשתי את הרבי. והחזיון הזה, בגלל הכאב, אי אפשר לדעת אם קרה במציאות או בחלום. אבל מייד כשהזכיר את האדמו"ר, קמה מולי דמותה של שרה גטנדה ועלתה באור הירח, מרחפת מעל המים, מביטה בי בעיניה השחורות הגדולות באהבה וגעגועים, ועיני מלאו דמעות. רבי ישראל הביט בי משתאה ואמר בלחש – "בבנין ציון וירושלים תנוחמו. גם אני בכיתי יומם ולילה, עד שנגלה אלי החזון." ואז הוא החל מספר לי אודות החזון שלו.

וסבא שוב שינה את קולו לקול הבס הצרוד וכמו נעלם לפתע מאחורי הבובה, שנשאה ראשה אלי והחלה לדבר.

– “אני רואה שהם זוקפים עיניים בתמיהה. ואין לבי עליהם, עושים הם כך בצדק. מאז חורבן הבית ניתנה נבואה לשוטים. אלא ששני דברים יש לומר בכגון דא, האחד שנמצאים אנו בתקומה מהחורבן, בשיבת ציון וקיבוץ הגלויות שעליהם נבאו הנביאים, ותמוה אם לא נחזה באי-אילו ניצוצות מרוח הקודש ואי-אילו הדי בת-קול השבים אלינו. ועוד יש לומר שכמדומה שונה חיזיון זה שחזיתי אני, ביותר ממה שהו מהנבואה כפי שהיא מצטיירת במקרא, לפחות כפי שאנו, העומדים מבחוץ, מבינים כשאנו שקוראים בדברי נביאים ראשונים ואחרונים.”

הבובה דברה לאט-לאט, בקול בס צרוד ומהורהר. שניהם, גם המפעיל וגם הבובה שהיו לאחד, נברו עמוק בתודעה בכדי להעלות ממנה בעמל את אותם דברים שהוגדרו קודם לכן כסבוכים ואולי אפילו מייגעים. ניסיון לתמצת אותם יראה בערך כך:

צער וכאב מוחץ חש רב ישראל על אובדן האדמו"ר הקדוש, שעליו היה מעיד שהוא ניצוץ מנשמתו של משה רבינו, בהיותו בריה שבין שמים לארץ, מעין מלאך טהור. “לא נדבק בו שום רבב ממוחזן דקטנות שלנו”, כלשונו. אהבה ודביקות שאין כדוגמתה חש כלפיו, ועם הלקחו באופן הנורא שנלקח הרגיש רב ישראל, שעיקר חייו ניטל מימנו וכעת הרי הוא מת שרק פלא כיצד הוא מוסיף ומהלך בין החיים.

בפעם אחרת הביע סבי את תמיהתו על העוצמה הבלתי נתפשת של אהבת המשמש הזה לאדמו"ר שלו, שהייתה גדולה ככל הנראה, אפילו מהאהבה הגדולה שהוא עצמו חש כלפי בתו של האדמו"ר. והיה מצטט את קינת דוד על יהונתן – “נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים”.

סטירת הלחי

רב ישראל המשיך ובנה תיאוריה שדווקא בהיותו כך, בבחינת מת מהלך, הגיע להתבטלות שכזו, באופן שעשה אותו כלי ראוי להתגלות. התגלות מסוג אחר כאמור, השונה מההתגלות הנבואית שבמקרא. אולם, כך הביע המשמש דעתו, שמא כך תהא צורת החיזיון הנבואי כפי שיראה לנו מכאן ולהבא. – לא ייראו עוד דימויים של אור ואש וציורים מצויורים שונים של דמות אדם, כיסא הכבוד, מרכבה וחיות הקודש וכדומה, ואף ספק אם תהא עוד נבואה שלוחית ברורה, כזו ששולחים בה את הנביא לשאת דברים

ברורים אל ההמוץ, ושמים בפיו מילים כגון – כה אמר השם כך וכך, וכדומה; אלא חיזיון שהוא בבחינת תובנה ברורה שאדם חווה בליבו. ברירות פנימית בדברים שהם מעצמם מעל למה שיכול השכל לגזור, אבל הם נחווים באיזו ישירות שכלית שאין שום רצון לערער עליה. מעין סברה יצוקה כמקשה אחת שהיא תורה למשה מסיני.

“מאז ימי התנ”ך, כל הזמן מנסים לרמוז לנו משהו ואנחנו לא מקשיבים. הסטירת לחי האחרונה של השואה, זה הניסיון האחרון.

אף אחד לא מבין באמת למה האינסוף ברוך-הוא מחליט לבחור לו עם אחד מיוחד – עם סגולה. מה שרואים בינתיים שכבוד גדול זה לא. מה שרואים בינתיים זה, שמדובר במטלה כבדה באופן בלתי אנושי, שלא עושה חשבון עם מה אפשרי ומה לא. שולפים את העם הזה כל פעם מהחול הטובעני של ההיסטוריה, ואז מטביעים אותו מחדש.

מה רוצים ממנו? מה מצפים מהעם הנבחר? ובכן, את זה מנסים לומר בצורה הכי ברורה שבנאדם יכול להבין. כלומר – לא כל כך ברור.

אתה למדת פעם קבלה? את האר”י? הרמח”ל לפחות?”

הוא מדבר ומרים מבט לסבי שמגיח פתאום מהערפל שבו שרה, מהנהן ככובד ראש חזרה לכובה שבידו.

“נורא מסובך, נכון?”

סבי מניד בראש לצדדים, לומר – לא נורא, או לפחות לא באופן שלא ניתן להבנה.

- “בכל אופן, המשיכה הבובה, נועצת מבט מהורהר בקיר, “כמו שאמרתי, הייתה לי התגלות, חיזיון, שנגלה לי פה, על שפת הים. בחיזיון הייתי מהלך יחידי ותועה ביער חשוך ומפחיד. התמלאתי בפחד שלא ידעתי כמותו. ואני ידעתי כבר דברים מפחידים בחיי, כאלה שמסמך שערות רק לשמוע על אודותם. ופה, בחיזיון, היה הפחד נולד כאילו מעצמו, כמו ברייה דלא מעלמא הדין, וכמעט לא היה קשר בינה לבין החשיכה שביער.

שפתיי מלמלו, גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי, אבל ליבי מלמל תוך כדי כך גם צדוק הדין, הצור תמים פועלו כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עוול, צדיק וישר הוא, והתכונתי למות. האמת אפילו ייחלתי למות ולשים סוף לפחד הנורא. רק ביקשתי בליבי שלא יהא המוות נורא ומשונה מדי, ושלא יבעתוני יתר על המידה רגעי המוות. ותוך כדי כך עלה על ליבי ציור ‘מיתת נשיקה’, שבה מתו משה אהרון ואפילו

מרים, אלא שעל אודותיה לא נכתבה נשיקה בגלל הצניעות, ואחריהם עוד כמה צדיקי עליון, והפחד בליבי רפה מעט. אפילו איזה חיוך קל עלה על ליבי. מה מאוד מייחל יהודי למות מיתת נשיקה, כביכול להתנשק עם הקדוש ברוך-הוא נשיקה אחת אחרונה שאין כמותה, ואז להיאסף אל חיקו. פתאום ראיתי אור בוקע מבין העצים והלכתי לקראתו, עד שהגעתי לקרחת יער מוארת מאוד, באור ירח מלא וגדול. כמו חזר הירח להיות מעין המאור הגדול. וכשנכנסתי למעגל האור, נעלם הפחד לגמרי.

כשהתרגלו עיני לאור הגדול, ראיתי איש זקן ביותר, שזקן כמותו לא ראיתי מאודי, יושב במרכז האור, על כסא רם ונישא עשוי מעץ. עץ מחוטב שמצמח כל העת סבך ענפים ועלים ופירות. הענפים צמחו לנגד עיני ממש, ועלו מן הכיסא כל הזמן במהירות ובלי מנוחה. מתפתלים ועולים למעלה, מעלים תוך כדי כך ניצנים שצומחים ומבשילים לעלים ופירות, ועוד ועוד ענפים וזמורות. כסא העץ היה כה סבוך בענפים שלא הפסיקו לצמוח, עד שהזקן היושב עליו כמעט נבלע ונסתתר בתוך הסבך הזה.

מעגל היער הסבוך, הגודר סביב את אותה קרחת יער, היה רוטט כל העת, מרעיש את ענפיו, מתפתל ומתמתח כמנסה לפרוץ אל תוך החלל המבורא, המואר. אולם זה נראה כאילו אור הלבנה מצליח להדוף את מתקפת היער. הזקן היה נתון בתוך הרהוריו, וכמדומה שלא שש לראות אותי בתוך קרחת היער שלו. לא ידעתי מה עלי לומר ולמה מצפים ממני. אז לפתע פתח הזקן ודיבר. כך נדמה שדיבר אלי, על-אף ששפתיו לא נעו וקול לא נשמע, היה קולו מהדהד מילים בלי קול בתוך ראשי.

-גם אם אביך אני, אמר הזקן, "אין פירושו של דבר שאתה יכול לנטוש את היער ולבוא לכאן בכל עת שתרצה."
"אתה אבי?" שאלתי בתמיהה.

היטב זכרתי את אבי מורי, רב נתן דוב נדברסקי זכר צדיק לברכה. את זקנו האדמוני, הנמשים הרבים שמלאו את מצחו ולחיו, את גבותיו הבהירות המורמות תדיר במעין תמיהה מבודחת, ובמיוחד את עיניו האפורות בהירות, הנוצצות ובווערות כרמץ כוכבים. הזקן בקרחת היער לא דמה לו בכלל. גבותיו הלבנות והעבות כיסו לגמרי את עיניו שהיו עצומות בלאו הכי, וזקנו הלבן עטף כמעט את כל פניו כמו ענן ערפל. אלא שאבי נלקח ממני בדמי ימיו, כשהיה במלוא כוחו ואני כמעט נער. מראה הזקן שכאן, אפשר במידת מה שיהא דמות אבי שהלכה והזקינה בעולם האמת, אף

שהדבר נראה בעיני תמוה באותה שעה – זה שממשיכים להזקין בעולם הבא. ה

- "אני אביך הקדמון." נשמע קולו של הזקן בתוך ראשי. "עוד בטרם היות הזמן אתה היית בני שעתיד לבוא. נשאתי אותך במחשבתי כרוח ים קלה ומלוחה, שעם כל רכותה, ושפלות קומתה, תוכל בבוא היום לעקור את כל היער הזה ולטעת גן במקומו."

- "את כל היער?!"

- "כן, ידעתי," נאמרה תשובת הזקן, וכעת רגליו וזרועותיו וכל גופו התחתון נבלעו בסבך ענפי הכיסא ונעלמו כליל מן העין, ורק מעט מחזהו וראשו ומעט מזקנו עוד בצבצו מהסבך. - "ידעתי כי מאז ומעולם אתה רך ונרפה כעלה נידף. על כן נשאתי אותך בחיקי כתינוק ופילסתי עבורך את הדרך. לקחתי את ידך בידי והובלתיך כנער. הייתי לך אב ואם, מלך ומלכה, הייתי עבורך כל מה שרצית שאהיה, רק כדי לחזק את רוחך. וכל העת לא חדלתי מלקרוא אילך: בנאדם, עד מתי תצעק אלי?! קום עמוד על רגליך! הועדתי לך תפקיד, לא בכדי שיהא עלי לעשותו בעבורך! מחשבת בראשית הייתה להמציא אותך בעולם בכדי שתתייצב למולי ואוכל לשאת פני אליך מתוך האין, מתוך השבת העליונה שבה אין לך חלק, שאין לאף בריה חלק בה.

אלא שאתה לא הפסקת להחריש שמים בבכיינות שלך!

כעת אני מסתיר פני ממך.

ואתה תאבד

או שלא תאבד.

כמו תמיד, הדבר תלוי בך."

טרם סיים דבריו וסבך ענפי העץ העולים מן הכיסא, מתפתלים כנחשים, עלו וכיסו את הזקן כולו. סנאי קטן שרץ מדלג מעל הענפים, נלכד בסבך העולה, ונעלם בין הענפים המתעבים זה כנגד זה, והצמיחה לא פסקה לרגע. האור שזרח מעל קרחת היער נתכהה והועם והאפלה נתקדרה מסביב.

לפתע פרצו מתוך היער אל תוך העיגול חיות גדולות וכבדות בשר, מעין פילים וקרנפים וכדומה להם, וחיות בראשית שלא ראיתי כמותם. וכל החיות הגדולות הסתערו על סבך הכיסא, נוגחים אותו בקרניהם ונוגפים

אותו בגופם הענק, משברים את הענפים הצומחים בלא הרף מתוך מה שהיה כסא העץ.

בתחילה חשבתי שבכוונתם לשבר את הענפים שבהם מסתתר הזקן, לגלות את פניו שנעלמו מן העין, אלא שבמהרה ראיתי שלא לכך הם מכוונים. נגיחותיהם האיומות ונגיפות גופם הגדול נועדו לזעזע את כל האילן הגדול ולעקרו מן השורש. האב הזקן המסתתר בתוך האילן לא נראה ולא נשמע קולו, כל האוויר נמלא בהמולת המון החיות המסתערות בחמת רצח על האילן לעקרו, וקול ריסוק הענפים, כקול פיצוח עצמות נשברות. האור הועם עוד והאפילה עלתה וכיסתה את קרחת היער. מתוך הסבך פרצו עוד ועוד צללי חיות גדולות שוצפות וקוצפות מסתערות בחמתם על האילן. אז עלה סבך ענפי היער ופרץ גם הוא את העיגול והחל מתקדם וסוגר פנימה. החיות הגדולות כשלו בסבך וחלקן נבלעו בו.

אז, משמיים, כך נדמה, מתוך האפילה שממעל לכיסא, ירדו צלליות יצורים שחורים, מרחפים בכנפיים שחורות ובעיניהם בוערים גחלי אש. ואף הם הסתערו על האילן מלמעלה למשוך בו מכאן ומכאן ולעקרו מהאדמה. עד שבסופו של דבר עלה הדבר בידם, והאילן שנראה כעת כגוש ענפים חסר תואר וצורה נישא בידי המעופפים השחורים למעלה ונעלם בעומק חשכת הרקיע.

אחר-כך לא ראיתי עוד דבר בסבך הגדול שמילא את הכל, אולם פתאום חשתי כי גרזן ניתן לי בידי. גרזן קטן, אך הוא עשוי ברזל כולו, מראשו ועד קצה הקת שלו הנתונה בידי. ואף שידעתי שגרזן פעוט זה כנגד הסבך הגדול, דומה לכפית של תה שרוצים לרוקן בה את מימי הים הגדול, אף-על-פי-כן ידעתי כי לא לחינם ניתן בידי הגרזן וכי מוטל עלי לעשות בו ככל יכולתי. הנפתי את הגרזן מעל לראשי והכיתי בלא אבחנה על ימין ועל שמאל, ובמידת מה נסוג הסבך מעט מלפניו וניתן לי לנשום בתוכו, ואפילו כמה מקרני האור חדרו עכשיו למקומי והאירו לי מעט.

אז תם החזון.

הייתה שהות ארוכה שבה ראש הכובה נד בלי הרף בהנהון נמרץ לעבר חלל החדר, לומר לכל מאן דבעי - "הנה כך היו פני הדברים, כך ממש היו הדברים לאמתם."

החתול נעור לפתע וזינק אל הרצפה. אחרי שהתמתח ארוכות, החל להשחזיז את ציפורניו על השטיחון הקטן שליד המיטה פורם ממנו חוטי צמר על

ימין ועל שמאל. רציתי להסיט אותו ברגלי מהשטיחון, אבל סבי סימן לי להניח לו. לאחר שפרם מעט בקצה השטיחון הסתובב הרים זנבו ויצא מהחדר. בכל אותה עת לא פסקה הבובה מהנהונה, אלא שהוא הלך ונהייה מהורהר ואיטי, כאילו אינה מהנהנת אלא לעצמה.

מאחר שנתארכה השתיקה, שאל סבי את הבובה שבידו.

- "נו!"

- "מה נו?" ענתה הבובה, מרימה אליו את מבטה בתמיהה.

- "ומה אתם למדים מדבר שכזה?"

- "מה אנו למדים?! שרוב ההיסטוריה שלנו אנחנו חיים בטעות!"

אמרה הבובה ולא חדלה מלהנהן בראשה.

- "אנחנו גדלנו על הדבר הלא נכון!"

קשה לתפוס את זה, אבל זו האמת! ואני לא אומר את זה רק בגלל החזון, החזון רק פקח לי את העיניים."

ראש הבובה סב חזרה להישיר כעין מבט מהורהר לחלל שביני לבין החלון שמעלי.

"... צורת הקירבה הילדותית שגדלנו עליה, 'בני בכורי ישראל', 'דודי לי בין שדי ילין'... אין דבר כזה!" פה הוא לקח פאזזה ארוכה. כל כך ארוכה עד שקמתי ומזגתי לי קולה. כשהתיישבתי הוא המשיך בקול הבס.

- "וכל זה רק מהצד שלנו. עם נבחר שכמותנו, אנחנו עדיין בני אדם בשר ודם, וכמו כולם צריכים אהבה. אבל אנחנו לא מבינים דבר וחצי דבר באינסוף ברוך-הוא. לא באהבתו לא בשנאתו ובלא בקנאתו. המושגים שלנו הם לא המושגים שלו. וזה לא שהוא לא אוהב אותנו, המקרא לא משקר, וכנראה גם לא החיזיון. הוא הרי היה מוכן להיות בשבילנו מה שנחפוץ, אב ואם ובת, מלך, מלכה, מאהב, הכל רק בכדי להניח את רוחנו. אלא שהאהבה שלו היא שונה לגמרי. אחרי הגלות הזו... אחרי סטירת הלחי האחרונה, ספק אם נכון בכלל לקרוא לה בשם אהבה. נראה שמאז שהאינסוף התגלה מתוך הענן האינסופי שמסתיר אותו, ויצא ממנו בכדי לברוא עולם – מהרגע הראשון שבו נברא הזמן, הוא שאף לחזור לאינותו הקודמת, ולהשקיף משם על העולם, ועלינו, מתקדמים בתוכו.

למה?

ככה! הצורך שלנו בתכלית לכל דבר, הוא לא הצורך שלו.

ואת החברה הזו – עם ישראל – הוא הקים בכדי לנהל את כל המפעל במקומו. ההיסטוריה עד לכאן הייתה זמן ילדותנו שנמשך יותר מדי. כך לפי דעתו הקובעת. כעת הוא מצפה שנעזוב לו את היד, ונעמוד על הרגלים. שנתבגר.

”ומה היה הרבי שלך אומר על זה?!“ אמר סבא בחיך נוגה. אבל רב ישראל התעלם.

”ההיסטוריה, שהיא חביתה מקושקשת מטוגנת באש גדולה, נראה ששמה לה למטרה, מעל כל שיגינותיה לחבוט בעם ישראל כמו ערבות הושענא רבה.

איזו תועבה!

איזה חילול השם!

אבל כל הדבר הנורא הזה הוא איגרת מהאינסוף לעם הנבחר שלו. - לא תהיה עוד קריעת ים סוף! לא תשמעו יותר את הקול שלי קורא מראש ההר עם קול שופר הולך וחזק. הנה נתתי לכם, מעט שכל בקודקוד עם קצת שאר רוח, ואפילו תורה נתתי לכם לעשות בה ככל העולה על רוחכם. ועכשיו נא להרפות ממני! אני עייפתי מלשחק את המשחק הילדותי שלכם! הוא לא מתאים לי, הוא אף פעם לא התאים לי, ומסתבר שגם לכם הוא לא תורם תרומה של ממש. את רגשות אהבתכם וחיבתכם נא הפנו איש אל אחיו ולא כלפי.

כל זאת חשבתי ועיני מלאו דמעות. צר היה לי לאבד את אבי מלכי אהובי. היה לי מר אפילו יותר מהיום שבו, הם, ימח שמם, לקחו את הרב”ה, זכר צדיק וקדוש לברכה. חשבתי לשים עפר על ראשי ולקרוע קריעה. וכך גם עשיתי עד שעלה בליבי זכרו לברכה של התנא הקדוש רבי עקיבא, כיצד היה מציב את כסא דוד המלך, לצד כסא הכבוד בעצמו, לאמור שני כיסאות יש שם למעלה, האחד לריבונו של עולם והשני למלך ישראל. וזכרתי כיצד לגלגו עליו חבריו - מה לך עקיבא בדברי אגדות?! - כלך לך אצל דברי הלכה! והוא הקדוש לא ענה, היטב הבין את צערם, ובמקום לריב עמם תיקן להם תפילת 'אבינו מלכנו'.

מה יהא עכשיו על 'אבינו מלכנו'?

מה יהא על התפילה שלנו?

שאלתי את החיזיון. למי נתפלל מכאן ולהבא?! בפני מי נרכין ראש? אדם לא יכול לשמור על הצלם שלו, אם אין לו אינסוף להרכין בפניו את הראש.

ואז ענתה לי מעין בת קול שנבעה ממעמקי הבור שהותיר העץ שנלקח לשמים. בת קול חרישית אמנם, אבל קולה הולם כמו פטיש מפוצץ סלע. - נשמת ישראל היא השכינה, כנסת ישראל היא מלכתך, כרע ברך והשתחוה לפניה, אהוב אותה בכל לבבך ונפשך ובכל מאורך!

כך אמר הקול ולא יסף. ואני מצאתי את עצמי נופל וגלוי עיניים, בפישוט ידיים ורגליים על חול הים למרגלות העיר העברית הראשונה.

מאז אני עבד לעם הקודש, מנסה לדבוק בעם שלי בכל ללבי, בכל נפשי ומאודי. לא הקמתי משפחה – עם הקודש הוא משפחתי, לא בניתי לי בית – כל מקום בארץ הקודש הוא ביתי. אני עומד על שפת הים, מביט בבני ישראל ובבנות ישראל העוברים ושבים, חלקם משתעשעים במי הים, וחלקם ממהרים הלאה לדרכם. ומנסה בכל מאודי ללמוד מהם את התורה החדשה. ראיתי רבים מהם, והם מילאו את עיני כחול אשר על שפת הים. בשוב השם את שיבת ציון, שום דבר לא יכול להיות בדיוק כמו שהיה, כאילו לא נתהפכה ההיסטוריה על פניה. מנסים לקרוא את האיגרת. ובעזרת השם גם יצליחו! החלו אותם ימים שעליהם ניבא יואל: ומלאה כל הארץ דעת את השם, כמים לים מכסים. הדעת הולכת ומתגלה. ואם יסתייע הדבר, אולי תאיר מכאן איזו שירה חדשה.”

- "אוי!" נאנח סבי בחיוך עגום והניח בעדינות את הכובה על המיטה.
- "רצייתי לספר לו על נשמת כנסת ישראל, שחיה ונושמת בארלזוורוב. מסתדרת ומסדרת את עצמה ואת מקורביה. היה לי על הלשון לספר לו כמה מילים על אברום שטרנבוך שכנסת ישראל זרקה אותו לים. אבל העיניים שלו נצצו כל כך, כמו שני מגדלורים בים עכור של מי שופכין, כמו הכוכבים, כמו התנגשות אינטרגלקטית קטנה. מה יכולתי לומר?! אהבתי אותו, הייתי מוקסם. בראש שלי כל הזמן ניהלתי שיחות בינו לבין שרה גטנדה היקרה, שבחיים לא הייתה מוותרת על חיבוק האלוהים של שיר השירים. היא הייתה בטוחה ששיבת ציון הבאה עלינו לטובה תשיב את רוח הקודש ואת הנבואה.”

- "ומה קרה איתו בסוף?" שאלתי

סבי ספק כפיו.

- "בסוף הוא מת. התפגר כמו חתול רחוב.

מצאו אותו בחורף שבעים ושמונה, בחצר האחורית של איזו מתפרה
בנחלת בנימין, מתכסה בחתיכות הבד באשפה של המתפרה. זה היה חורף
קר במיוחד אבל הוא מת ברעב. ככה אמרו לי כשבאתי לזהות אותו.
הוא עוד הסתובב באלנבי כמה שנים. הסתובב ברחוב והסתכל על הכל
באהבה גדולה, בשקט, בלי להגיד לאף אחד, חוץ ממני, כך אני חושב, מה
הוא לומד מכל זה ועל התובנות הנרגשות, האופטימיסטיות, שהוא מפתח
בכל מה שנוגע לעם הארץ. כולם התרחקו ממנו בגלל נושא הריח שרק הלך
והחמיר. אבל אנחנו, שנינו, עוד הסתובבנו יחד וניהלנו שיחות ארוכות.
הייתי מביא לו בלילה סנדוויצ'ים משךָה והיינו הולכים לים, יושבים
בטיילת ואוכלים. הוא היה מדבר ואני הייתי מקשיב. תמיד היה פותח
בהתנצלות ארוכה. אני מעולם לא הצלחתי להניע אותו מאותה התנצלות,
על כך שאין לו כסף לשלם לי על האוכל, ומפציר בי לברך בשמו את שרה
על שעושה איתו חסד של אמת. אבל כשסיים לאכול הוא סיפר לי על
שושלת זולצ'וב, על שרה גטנדה, איזו ילדת פלא הייתה כשהייתה קטנה.
הוא לימד אותי מדרשים וקבלה, והכל מהזיכרון המדהים שלו. כל מעייניו
היו בגורלה של מדינת ישראל, "הבית השלישי". הוא היה מדבר והולך
ובונה תוכנות וסברות לגבי העבר ההווה והעתיד המזהיר הצפוי למדינת
ישראל, ובהכל שזור דברי תורה, בנגלה ובנסתר, כאילו היה הולך בביטחון
בשבילי חצרו הפרטית וקוטף כאוות נפשו פרחים יפים מגינתו.
כך היה עד שחליתי בדלקת ריאות. שלושה שבועות שכבתי באיכילוב, ועוד
שלושה בבית. בקשתי משרה לדווח עליו לרווחה ואספו אותו למעון בתל
ברוך. חשבתי שבזה יצאתי ידי חובה כלפי אותו 'רבי ומורי'."
הקול של סבא נשבר, והוא שלח את ידיו ואסף את הבובה בחיבוק לחיקו.
לאחר שעה ארוכה שבה טמן ראשו ברצפה ושקק, הפטיר לבסוף.
"צדיקים, מלאכתם נעשית בידי אחרים... אני אף פעם לא הייתי צדיק".
אחר כך קם ויצא מהחדר כשהבובה חבוקה בזרועותיו.